

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI QURILISH VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT DAVLAT ARXITEKTURA QURILISH INSTITUTI

«Arxitektura» fakulteti

«Landshaft dizayni va interyer» kafedrası

Bitiruv malakaviy ishi(loyihasi)ning

TUSHUNTIRISH XATI

***Mavzu: Tayloq tumani kam qavatli turar joy binosining
interyerlari dizayn yechimi***

Diplomant: 402-D. Nasimova M

Rahbar: Meliyev X.M

«Landshaft dizayni va interyer»

kafedrası mudiri: Jonuzakov A.E

Samarqand-2019

MUNDARIJA

1. Kirish
2. Arxitekturaviy rejalashtirish qismi
3. Badiiy qismi
4. Hayotiy faoliyat xavfsizligi qismi
5. Ekologiya qismi
6. Xulosa
7. Adabiyotlar ro‘yxati

KIRISH

TUMAN TARIXI

Toyloq tumanining o‘tmishi va buguni

Toyloq tumani Zarafshon daryosi qirg‘og‘i bilan tutash bo‘lib, uning janubida joylashgan. Voha shimoldan Zarafshon daryosi va janubdan Darg‘om kanali bilan o‘ralganligi uchun “Kichik Movarounnahr” nomini ham olgan. O‘rta asrlarda tuman SHovdor deb atalgan.

Tuman keyingi asrlarda YUqori Darg‘om, 20-asrning o‘rtalarigacha Komsomol nomlari bilan yuritilgan. 1959 yilda Komsomol tumani Samarqand tumaniga qo‘shib yuborilgan.

Vatanimiz mustaqillikka erishganidan so‘ng, aniqrog‘i 1992 yil 9 aprelda tuman qaytadan tashkil etilib, Toyloq nomi bilan yuritib kelinmoqda. Tuman shimolida Jomboy va Bulung‘ur, sharq tomonida hamda janubida Urgut, g‘arb tarafida esa Samarqand tumanlari joylashgan.

Toyloq hududi jihatidan Samarqand viloyatidagi eng kichik tumanlardan biri bo‘lsa-da (er maydoni 0.28 ming kvadrat kilometr), aholi soni bo‘yicha oldingi o‘rinlardan birida turadi. Ayni paytda tumanda 28 millatga mansub 189 mingdan ko‘proq aholi istiqomat qiladi. O‘zbeklar bilan bir qatorda tojik, rus, koreys, tatar, turk va boshqa millatga mansub aholi ahil-inoq, bir maqsad yo‘lida farovon yashamoqdalar.

Toyloq tumanida 50 ta mahalla fuqarolar yig‘inlari, 100 dan ortiq qishloqlar mavjud. Tumanda 58 ta umumta’lim maktablari, 40 ta maktabgacha ta’lim muassasalari, 7 ta kasb –hunar kollejlari, 29-sonli Bolalar musiqa va san’at maktab, Bolalar-o‘smirlar sport maktabi faoliyat ko‘rsatib kelmoqda.

Tumanda bugungi kunda 1 ta tuman markaziy shifoxonasi, 2 ta qishloq oilaviy poliklinikasi, 6 ta qishloq vrachlik punktlari, 1 ta ko‘p tarmoqli markaziy poliklinika tuman aholisi uchun tibbiy xizmat ko‘rsatib kelmoqda.

Toyloq zaminida ulug‘ muhaddis Abdurahmon ad-Doramiy, buyuk ma’rifatparvar Mahmudxo‘ja Behbudiy yashab o‘tganlar.

Turizm sohasi. Tumanda ichki va tashqi turizmni rivojlantirish turistlar oqimini ko'paytirish maqsadida, Bog'izagon MCHJ, "Agromir adas" qo'shma korxonalarida vino degustatsiya zallari, "Siyob saxovati" qo'shma korxonalari hududida konserva mahsulotlari ko'rgazmasi, "Siyob SHavkat Orzu" fermer xujaligida agroturizm majmuasini, hunarmandchilik na'munalari, rassomchilik va amaliy san'at asarlari ko'rgazmasi tashkil etilgan.

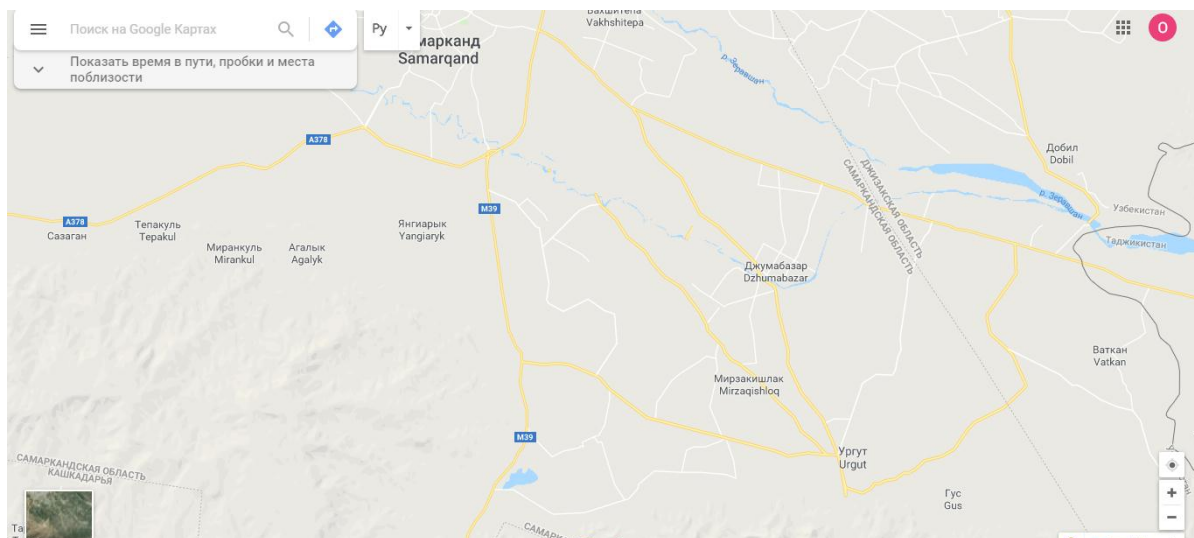
SHuningdek jami 26 o'rinli qulay shart-sharoitlarga ega 3 ta uy mehmonxonasi tashkil etilgan bo'lib, ushbu uy mehmonxonalari tuman markazida joylashgan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining "2017-2019 yillarda Samarqand shahri va Samarqand viloyatining turizm salohiyatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga asosan tumanda turistlar oqimini ko'paytirish , hududda zamonaviy turizm infratuzilmasini izchil rivojlanishini ta'minlash, zamonaviy talablarga muvofiq ko'rsatiladigan turizm, mehmonxona va transport xizmatlari turlarini kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi ishlab chiqilgan.

Jumladan, 4 loyiha jami 13 mlrd 350 mln.so'm shundan 5 mlrd.150 mln. so'm tashabbuskorlarning o'z mablag'i 50 mlrd.so'm tijorat bank kredit mablag'lari hamda 400 ming AQSH dollar miqdorida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish natijasida Mehmonxona Turizm va dam olish maskanlarini tashkil etish rejalashtirilgan. SHuningdek 41 ta xizmat ko'rsatish infratuzilmasi kurish, qulay geografik joylashuvi, e'tiborga olib, yangi turizm yo'nalishlari tashkil etish, 1 ta ilmiy 2 ta sport-rekreatsioon zona, 3 ta gastronomik turizm ob'ektlari, 7 ta ekoturizm va agroturizm ob'ekti, 2 ta tibbiyot turizmga oid loyiha, hamda 11 ta ziyorat turizmi sohasidagi loyihalar amalga oshirilishi rejalashtirilgan.

ARXITEKTURAVIY REJALASHTIRISH QISMI

Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi) mavzusi ***Samarqand viloyati Tayloq tumani kam qavatli turar joy binosining interyer loyihasi*** bo‘lib, jamoat binolarining xajmiy-rejalashtirish echimlari amaldagi me‘yorlar (SHNK 2.08.02 va boshqalar) talablariga muvofiq amalga oshirilgan.

Kurilish. 2018 yilda “Obod qishloq” dasturiga tuman prokurori (F.Abduxalikov) sektorida joylashgan “Nurli yo‘l” MFY Baxshitepa qishlog‘i va tuman IIB boshlig‘i (M.Shermuxeamedov) sektori hududida joylashgan “SHopulot” MFY SHopulot qishlog‘i tanlab olindi

Tuman xokimining qarori bilan “Nurli yo‘l” MFY Baxshitepa qishlog‘ida sektor rahbari tuman prokurori boshchiligida 27 kishidan iborat, “SHopulot” MFY SHopulot qishlog‘ida sektor rahbari tuman IIB boshlig‘i boshchiligida 26 kishidan iborat doimiy ishlovchi ishchi guruh va shtab tashkil qilindi.

Dastlabki hisob-kitoblar asosida qishloqlarda olib boriladigan chora-tadbirlar rejasi ishlab chiqildi. Unga ko‘ra qishloqlarda mavjud 908 ta (Baxshitepa qishlog‘ida 608 ta, SHopulot qishlog‘ida 300 ta) xonadonlarda yashovchi 6064 nafar (Baxshitepada 3595 nafar, SHopulotda 2469 nafar) aholi turmush darajasini yaxshilash uchun:

-703 ta (Baxshitepa qishlog‘ida 434 ta, SHopulot qishlog‘ida 269 ta) uy-joylarda 3 mlrd 860 mln so‘m (Baxshitepa qishlog‘ida 2 378 mln so‘m, SHopulot qishlog‘ida 1 482mln so‘m)ga uy-joylarni ta‘mirlash va obodonlashtirish ishlarini olib borildi;

-2 ta ichimlik suvi inshooti va 5,8 km tarmoq 830 mln soʻmga (Baxshitepa qishlogʻida 412 mln.soʻmga 1 ta skv va 3,1 km tarmoq, SHopulot qishlogʻida 418 mln.soʻmga 1 ta skv va 2,7 km tarmoq) tortish ishlari bajarildi;

-2 ta yangi TP va 5,5 km elektr tarmoq 243 mln soʻmga (Baxshitepa qishlogʻida 185,2 mln soʻmga 1ta yangi TP va 4,1 km tarmoq, SHopulot qishlogʻida 57,3 mln soʻmga 1 ta yangi TP va 1,4 km tarmoq)larini taʼmirlandi:

-8,3 km ichki xoʻjaliklararo yoʻllarni taʼmirlash 1 mlrd 958 mln soʻmga (Baxshitepa qishlogʻida 1002,0 mln soʻmga 5,5 km, SHopulot qishlogʻida 956 mln soʻmga 2,8 km) ichki yoʻllarni taʼmirlandi:

-300 ta suyultirilgan gaz ballonlari 91,6 mln soʻmlik (Baxshitepa qishlogʻida 48,5 mln soʻmga 150 dona, SHopulot qishlogʻida 48,5 mln soʻmga 150 dona) bilan taʼminlandi;

-335 ta xonadonda 838 mln soʻmga (Baxshitepa qishlogʻida 308 mln soʻmga 123 ta, SHopulot qishlogʻida 530 mln soʻmga 212 ta) tozalov inshootlari va oqava suv handaklari (xojatxonalar)ni tozalandi;

-6 ta ijtimoiy infratuzilma obʼektlarini qurish(taʼmirlash) 5 mlrd 103 mln soʻm (Baxshitepa qishlogʻidagi 15-umumtaʼlim maktabi va 25 maktabgacha taʼlim muassasasi, Baxshitepa QVP) hamda 1 mlrd 459 mln soʻm (SHopulot qishlogʻidagi 26-umumtaʼlim maktabi, 30 maktabgacha taʼlim muassasasi, Adas QVP) taʼmirlash ishlari tugatildi.

-13 ta bozor infratuzilmalari obʼektlarini qurish (taʼmirlash) ishlari (Baxshitepa qishlogʻida 6 ta, SHopulot qishlogʻida 7 ta) bajarildi.

2019 yil “Obod qishloq” dasturiga 3 ta yaʼni

-Navbaxor MFY Naqqashon qishlogʻi;

-Olmazor MFY Olmazor qishlogʻi;

-Xoʻjaqishloq MFY Jumabozor qishlogʻini kiritish boʻyicha taklif kiritilgan.

TOYLOQ TUMAN ZIYORATGOHLARI

Ad-Doramiy ziyoratgoxi

Bandi kushod ziyoratgoxi

Talli ota ziyoratgohi

Toyloq ota ziyoratgohi

Demak, diplom ish mavzusi turar joy binosi intererlarining dizayn echimi haqida gap ketganda, asosiy xona, bolalar xonasi, mexmonxona, oshxona va yotoqxonalarining dizayn uslublari va echimlariga to'xtalib o'tamiz.

2018 yilning o'zida jami 1 ming 344 xonadondan iborat 32 ta 7 qavatli ko'p qavatli arzon uy barpo etildi. Bundan tashqari, Mudofaa, Ichki ishlar, Favqulodda vaziyatlar vazirliklari, Milliy gvardiya xizmatchilari va yosh oilalarga mo'ljallangan 5 qavatli 12 ta turar joy qurib, foydalanishga topshirildi. SHu bilan birga, hududda xususiy bog'cha, shahar ichki ishlar bo'limi, savdo va maishiy xizmat majmuasi, "Registon" supermarketi qurib bitkazildi. 540 o'rinli umumta'lim maktabi qurilishi yakunlanmoqda.

Aholi joylashuvi - ma'lum bir hududda shaharlar joylarining joylashuvi. Bosh reja — obyekt rejasining asosiy chizmasi bo'lib, loyihachining fikrlarini ifodalaydi va ishchi loyiha uchun asos hisoblaniladi. Geologik tuzilishi - hududning neotektonik faolligi va seysmikasi, stratigralik va litologik komplekslarning borligi, ularning tuzilishi, yoyilish qonuniyatlari va quvvati nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Tahlil uchun tektonik, geomorfologik, geologik va boshqa geologiya fondidagi materiallardan foydalaniladi. Ko'kalamzorlashtirish - landshaftni qayta tiklash, qishloq joylarida, sanoat muassasalari atrofida o'rmon himoya chiziqlarini yaratish, ko'cha va magistrallar bo'ylab, turar-joy va kichik tuman chegaralarida, bog' va parklarda ekinlar ekish bo'yicha muhandislik va agrotexnik tadbirlar yig'indisi. Sanoat hududi - sanoat korxonalari, ularning transport va ombor xo'jaliklari, yordamchi inshootlar va muassasalar bilan band bo'lgan hudud. Tumanni rejalashtirish - iqtisodiy yoki ma'muriy tumanni kompleks hududiy-xo'jalik tuzilishini loyihalash va uning xalq xo'jaligi tarmoqlarini, shaharlar va qishloqlarni optimal joylashuvini hamda aholi mehnati va dam olish uchun qulay shart-sharoitlar yaratib berishni

ta'minlovchi tarxiy tarkibiy qismi hisoblanadi.

Binolarning asosiy va ajralmas qismi bu devorlardir. Ular avvalambor arxitekturaviy hajmni chegaraga oladi, ya'ni ichkarini tashqaridan va yana mayda, yordamchi xonachalarga ajratadi, ichkarini tashqaridagi har xil tabiiy ta'sirlardan (sovuq, issiq, qor, yomg'ir) asraydi va yana eng kerakligi binoning shift va tomini ko'tarib turuvchi yoki yuk ko'taruvchi vazifasini bajaradi.

Konstruktiv funksiyasiga qarab devorlar asosan uch xil bo'ladi:

- 1) yuk ko'taruvchi va yana o'rab turuvchi yoki tashqi devorlar;
- 2) o'zini-o'zi ushlab turuvchi, ko'taruvchi devorlar, ular asosan sinchlar orasini to'ldiradi, ayrim hollarda sinchlarsiz ham turadi;
- 3) o'rab turuvchi devorlar.

1. Yuk ko'taruvchi devorlar asosan toshdan, g'ishtdan, kichik va katta beton bo'laklaridan, paxsadan, guvaladan, xom g'ishtdan, yumaloq yog'ochlardan, to'rt burchak yog'ochlardan va boshqalardan qurilishi mumkin.

Order tizimiga asoslangan mumtoz arxitekturada toshdan terilgan devorlarning kompozitsion yechimlari yaxshi topilgan.

Yuk ko'taruvchi va o'rab turuvchi devorlarni uch bo'lakka bo'lamiz:

- sokol (etak qismi);
- o'rta qism (devorning asosiy va katta qismi);
- devorning yuqori qismi – antablement. Ustunlarning pyedestal va baza qismlari, devorning sokol qismi ham imoratning asosi deb hisoblangan. Ko'p qavatli binolarda asosiy devorlar yuzida ko'pincha oraliq karnizlar ham ishlatilgan, yoki bezak sifatida foydalanilgan.

Undan tashqari devorlarni qaysi qurilish ashyosidan qurilganligini bildirish va shu bilan bir qatorda uni bezatish uchun, masalan toshdan yoki g'ishtdan qurilgan bo'lsa, uning baquvvatligini va bezak sifatini ko'rsatish maqsadida ularni chiroyli terib, oralarini alohida tekislab ko'rsatganlar. Hozirda esa devor ustini ishlash uchun juda ko'p materiallar ishlatilmoqda.

Masalan: sement qorishmasi, alebastr qorishmasi yoki murakkab qorishmalardan tashqari marmar uvog'i qorishmasi – «mineralka» va yana ko'pgina boshqa materiallardan

foydalanilmoqda.

1) sokol;

2) o‘zini-o‘zi ko‘tarib turuvchi devorlar asosan beton, temir va boshqa turdagi karkaslarga osilgan holda yoki ularning orasini g‘isht, har xil bloklar bilan to‘ldirilgan ko‘rinishda (holda) bo‘ladi;

3) o‘rab turuvchi yoki to‘siq rolini bajaruvchi devorlardan asosan tashqi devorlarning yuk ko‘tarmaydigan taraflari uchun va ko‘pincha xonalarni bir-biridan ajratib turish uchun yoki bo‘lmasa kichik-kichik xonalarni qurish uchun: masalan, vannaxonalar, hojatxonalarining devorlarini, oshxona bilan ovqatlanadigan xonalarni ajratib turuvchi devorlarni shular jumlasiga kiritisa bo‘ladi.

Orayopma va tomlar

Orayopmalar.

Binolarning eng kerakli qism (element)laridan yana biri bu orayopma (shift)lardir.

Hammaga ma’lumki, bino qurilishi boshlanibdiki uning ustini yopish muammosi bo‘lgan va bu muammoni albatta o‘sha vaqtning shart-sharoitidan kelib chiqqan holda hal qilib kelingan. Tarixda binolarning shiftlari va tomlari asosan tabiiy ashyolardan tosh (rim-grek), yog‘och, qamish va loy (osiyo); palma yog‘ochlari, barglari (yaqin osiyo) va boshqalar bilan yopilgan. Vaqt o‘tgan sari, ya’ni XVII–XVIII asrlardan boshlab qurilayotgan binolar murakkablashib, uning qavatlarini ko‘payib ketganligi munosabati bilan orayopma va tomlarning ashyolari ham o‘zgardi. Hozirda esa asosan temir va temir-beton ashyolar ishlatilmoqda.

Hozirgi vaqtda qavatlararo va boshqa turdagi orayopmalarga ham asosan temir-beton plitalaridan foydalanilmoqda.

Tomlar

Tom binoning eng ustki qismi bo‘lib u binoni ham ichki ham tashqi qismlarini atmosferaning har xil ta’sirlaridan, ya’ni qor, yomg‘ir, do‘l va sovuqlardan saqlab turishga sabab bo‘luvchi qismi hisoblanadi.

Tomlar qayerda bo‘lishiga va iqlim sharoitiga qarab har xil holatda quriladi. Masalan, issiq mamlakatlarda yomg‘ir, qor kam yoqqanligi tufayli tarixda tomlar tekis yoki juda kam bilinar-bilinmas qiya holda qurilgan.

Shu paytgacha eng ko‘p tarqalgan orayopmalardan biri bu oralari bir xil qilib joylashtirilgan to‘sinlar, ular ustiga tashlangan taxtalar va ular ustidan to‘shalgan loy yoki bo‘lmasa har xil qorishmalardir. To‘sinlar ostiga esa har xil shiftlar masalan: fanera, orgolit, gipsokarton, plastik va boshqa shunga o‘xshash materiallardan foydalaniladi. Bunday shiftlar o‘rta asrlardan to shu kunlargacha va bugunda ham xalq arxitekturasida ishlatilib kelinmoqda.

BADIY QISM

“Samarqand viloyati Tayloq tumani kam qavatli turar joy binosining interyer loyihasi”ning badiiy-me’moriy yechimini topishda eng avval xonalarni funksional zonalarga ajratishga qaratilib, unga e’tibor berilgan. Devorlarning ranglari, bo‘yoqlar kombinatsiyasi, yorug‘likning bezak materiallari bilan muvofiqligi badiiy kompozitsiya shaklining uyg‘unligiga olib kelgan. Bino qismlari va ayrim o‘ziga xos bezalgan joylar zamonaviy dizaynga mos keladi.

Bolalar xonasi dizaynini yaratish – murakkab jarayon, chunki hisobga olinishi zarur bo‘lgan bir qancha nuanslarga ega. YOdda tutish kerak: aynan bolalar xonasi uchun dizayn yaratilmoqda. YAxshisi, bezatish variantini bolaning o‘zi bilan birga tanlang. Axir bu uning xonasi bo‘ladi! Bolalar xonasining dizaynini bir qator jihatlarni hisobga olgan holda yaratish kerak:

Pardozlashda ishlatiladigan materiallar va interer ashyolari xavfsiz (notoksik) bo‘lishi kerak.

Oyna kabi oson sinadigan ashyolardan foydalanishdan voz keching. Kichkinagina to‘fon g‘ayratiga ega bola bunday ashyoni sindiribgina qolmay, uning siniqlaridan o‘ziga ham jarohat etkazishi mumkin.

Xona maydoni maksimal darajada ish berishi uchun, uni zonalarga to‘g‘ri taqsimlash kerak. Odatda

*bolalar xonasi quyidagi hududlarga bo‘linadi: yotoq, ta’lim va o‘yin hududlari.
Sport burchagi uchun ham joy qoldirish tavsiya etiladi.*

Xonani hududlarga bo‘lishda quyidagi usullardan foydalaning:

- *parda yoki pardevor o‘rnatish;*
- *yorug‘lik tushishining o‘zgarishi;*
- *mebellarni maqsadlariga ko‘ra to‘g‘ri joylashuvi*
- *bir yoki bir nechta hududni biroz balandga joylashtirish. Masalan, o‘quv hududini deraza oldidagi balandroq joyga mo‘ljallagan ma’qul.*

Pardozlash materiallarini tanlashda yuviladigan, kirlanishga, mexanik ta’sirga va eskirishga chidamli materiallarga afzallik beriladi.

Xonaning qanday rangda bo‘lishi bolaning temperamentiga qarab tanlanadi. Qiziqqon xarakterdagi bola yorqin, boy rangli xonada o‘zini qulay his qiladi. Og‘ir-bosiq bolaga esa, iliq, vazmin ranglar mos keladi.

Uslubiy echimlar va ranglar to'g'risida

Bolaga mavzuiy xarakterdagi ommabop uslublarni taklif qilish mumkin. Qiz bolaga ertakdagi malika qasri uslubida bezatilgan xona ko'proq yoqadi. O'g'il bolalar esa, xonaning qaroqchilar kemasidek bezatilganini xush ko'rishlari tayin.

Keyingi qadam – ranglar va ularning uygʻunligi...

Ruhyatshunoslar taʼkidlaydilar: kattalarga qaraganda, bolalar oʻtkirroq rang his qilish qobiliyatiga egalar. SHu sababli, 1–2 yoshli bola xonasini vazmin ranglarda bezash kerak.

Katta yoshdagi bola uchun toʻq koʻk–sariq ranglar uygʻunligi mos keladi, u qulaylik va psixologik himoyalanganlik muhitini yaratadi. SHunday rangdagi mebel xonani yanada quvnoqroq qiladi. Darvoqe, taxminan 4 yoshlardan keyin, bola kontrast va yorqin ranglarni ijobiy qabul qila boshlaydi. Bunday ranglarga, yuqoridagilardan tashqari, yashil, olovrang, qizil va boshqalar kiradi. Faqat esda tuting – qizilni haddan oshirib yubormaslik kerak.

«Uygʻunlikdagi tartibsizlik» hukmron boʻlgan viktorian uslubidagi intererni koʻpchilik «Baron» uslubidagi intererga qarshi qoʻyadi. Chunki ushbu intererda ham zarhal naqshinli toʻq rangdagi gulqogʻozlardan, tegralari naqshindor metallardan ishlangan va turli ulama qoplamalar qoplangan mebellardan hamda rangli oynavand eshiklardan foydalaniladi.

Bidermayer uslubidagi interer oddiyligi va shinamligi bilan boshqa interer uslublaridan ajralib turadi. YONGʻOQ daraxtidan tayyorlangan pastak mebellar, parket yoki oddiy laklangan pol, gulqogʻoz yopishtirilgan yoki mayda va yassi gulli gulqogʻoz yoki matolar qoplangan devor aynan bidermayer uslubiga xos.

Zamonaviy interer uslublari orasida *minimalizm*, *kantri*, *ingliz* va *yapon uslublari* alohida ajralib turadi. SHular orasidan «ozgina-sozgina» tushunchasiga amal qiluvchi minimalizm uslubi eng ommalashgan uslub sanaladi. Bu intererni yaratishda yogʻoch, teri, toshlar, linoleum, plastika va xromlangan poʻlat materiallardan, qora, ok, qaymoq rang, kul rang va nafarmon kabi yorqin boʻlmagan ranglardan keng foydalaniladi. Derazalarga oddiy parda yoki jalyuzalar tutiladi. Bezaklardan esa

deyarli foydalanilmaydi. Mebellar oz sonli bo'ladi va xonaga erkin uslubda joylashtiriladi.

Intererda rang – Ranglar shunday ta'sir kuchiga egaki, ular insonning miya faoliyatiga, kayfiyatiga va ruhiyatiga to'g'ridan to'g'ri ta'sir eta oladi. Masalan, moviy, yashil ranglar «shifobaxsh» rang sifatida e'tirof etiladi. Olimlar tomonidan yashil rangning yurak va kon aylanish jarayoniga ta'sir qilishi isbotlab berilgan. Biz odatda uyimizda, ish joyimizda turli tabiiy gullarni o'stiramiz yoki atrofni sun'iy gullar bilan bezatishga harakat qilamiz. Nega, degan savol tug'ilishi turgan gap. Bu shuning uchunki gullarga, yashil rangga bo'lgan ehtiyoj bizning ong ostimizda paydo bo'ladi va biz yashil dunyoning bir bo'lagini shuurimizga olib kirib undan bahra olamiz. Bu esa bizning yuragimizning xotirjam va baquvvat bo'lishiga yordam beradi. YAshil — tabiat yashil rang tinchlantiruvchi rang sifatida qo'llaniladi. SHuningdek u farovonlik ramzi hamdir. YAshil rang tinchlik, soddalik va uyg'unlik ramzi sifatida ham e'tirof etiladi, Bu rang dam olish va sog'lomlashtirish maskanlaridagi, shovqinli tumanlardagi binolarni bo'yashda keng qo'llaniladi.

Katta va yaxshi yoritilmaydigan xonalarni bo'yashda to'q yashil rangdan foydalanish tavsiya etilmaydi. YAshil rangdagi sun'iy yoritkichlar buyumlarni och rangda ko'rsatgani bois ular oshxona va choy ichiladigan xonalarga qo'yilmaydi. YAshil rang sariq, qizil va pushti ranglar bilan ajoyib uyg'unlik hosil qiladi.

Bu ranglarni uyg'unlashtirish esa har qanday joyga salqinlik va musaffolik olib kiradi. Agar sizga tinchlik va osoyishtalik zarur bo'lsa, atrofingizni ko'proq yashil rang bilan boyitishga harakat qiling. YAshil va ozgina ko'k ranglarning omuxtaligi ish kabinetlari uchun mos tushadi. Qishloq uslubidagi intererni yaratish uchun zaytun yoki och yashil bilan jigarrang va qizil ranglarning uyg'unligidan foydalanilsa ayni muddao bo'ladi. Agarda uyga yorug'lik kam tushsa, siz yashil va oq ranglarni tanlashingiz mumkin. Bu ranglar uyni yorug' va shinam ko'rsatadi. Oldin ham aytib o'tilganidek to'q yashil dabdaba va hashamatli ko'rinish beruvchi xususiyatga ega. Zumrad-yashil rang och ko'k va sariq ranglar bilan ajib ko'rinish kasb etadi.

Har qanday intererni yaratishda sariq rangdan foydalanmaslikning iloji yo‘q. Negaki sariq xuddi quyosh nuri kabi ilqlik bagishlash xususiyatiga ega. Ranglar bilan davolashda sariqdan qizdiruvchi va rag‘batlantiruvchi vosita sifatida foydalaniladi. Sariq rang turli tushlarga ega.

Masalan, och sariq, qizg‘ish sariq va to‘q sariq ranglar kayfiyatni ko‘taradigan, e‘tiborli ko‘rinishga ega. Sariq rangni oq bilan uyg‘unlashtirish orqali tushkun kayfiyatni, lanjlikni davolash mumkin ekan. Sariq rang yashil bilan juda yaxshi munosabatga kirisha oladi va tabiat musaffoligini his qilish imkonini beradi. Ko‘k bilan birga ishlatilgan sariq yorqinlik effektini, qizil bilan esa kayfiyatni ko‘taradigan va dabdabali ko‘rinish beradi. Oltin rang va mis ranglardagi sariq tus barcha narsaga hashamat bag‘ishlaydi. Apelsin rang kuchli quvvat manbai bo‘lib, undan foydalanilganda issiq tropik iqlim effekti hosil bo‘ladi. Sariq ko‘k va oq ranglar bilan birgalikda O‘rtaer dengizi uslubini yaratadi, deb bejizga aytilmagan.

Oq rang — musaffolik, bokiralikni, pokizalik va osoyishtalik ramzi sanaladi. Oq va neytral

ranglar kartinalar, antikvar buyumlar uchun juda yaxshi fon bo‘la olishi bilan birga xonalarga shinam ko‘rinish beradi. Bu rang asosan pastak va to‘q ranglarga bo‘yalgan binolarni, xonalarni bo‘yashda qo‘llanilishi bilan ularni baland va yorqin ko‘rsatadi.

Ranglarning xususiyatlarini o‘rganish jarayonida ularning ta’sir kuchi haqida to‘xtalgandik. Ana shu jihatlarga asoslanib ranglarni asosiy va to‘ldiruvchi ranglarga ajratish mumkin. *Qizil, ko‘k va sariq* ranglar asosiy ranglarga kiradi. To‘ldiruvchi ranglarni *yashil, binafsha, zargaldok* kabi ranglar tashkil etadi. Asosiy va ikkilamchi ranglar bir-biri bilan qat’iy ketma-ketlikda munosabatga kirishadi va ranglar kamalagini hosil qiladi. Ranglarni bir-biri bilan moslashtirish ikki asosiy guruhga ajratiladi: nyuans va kontrast (qarama-qarshi) ranglar. Nyuans uslubida ranglar uyg‘unligiga katta ahamiyat berilsa, kontrast uslubda esa ikkinchi darajali ranglardan keng foydalaniladi.

Interer soʻzi fransuz tilidan kelib chiqib, “ichkari” degan maʼnoni bildiradi. Interer moddiy makon boʻlib, turgan holda umumiy prinsiplar bilan birga meʼmorchilik tarmoqlariga toʻgʻri keladigan farqlarga ham ega.

Toʻlaqonli meʼmoriy inshootni yaratishda, turar joy boʻlsin, jamoat yoki ishlab chiqarish binosi boʻlsin, intererining echimi, ichki makon muhitini yaratuvchi sifatida, butun binoning funksional va meʼmoriy kompozitsiya echimidan kelib chiqishi zarur.

Binoni meʼmoriy loyihalashni, butun inshootni umumiy gʻoyaviy mazmuniga taʼsir qiluvchi uning intererining echimidan ajratib boʻlmaydi. SHuning uchun meʼmoriy muhitni yaratish ichki makon muhitini taoʻkillashtiruvchi intererda faol namoyon boʻladi.

SHu sababli intererni yaratishda binoning tizimidan, funksional va hajmiy-fazoviy kompozitsiyasidan kelib chiqadi. Misol uchun: turar joy binolarining intereri kvartira rejasining tuzilishi va uning katta kichikligiga bogʻliq. SHu bilan birga kvartira rejasining oʻzi turar joy binosi turiga qarab aniqlanadi.

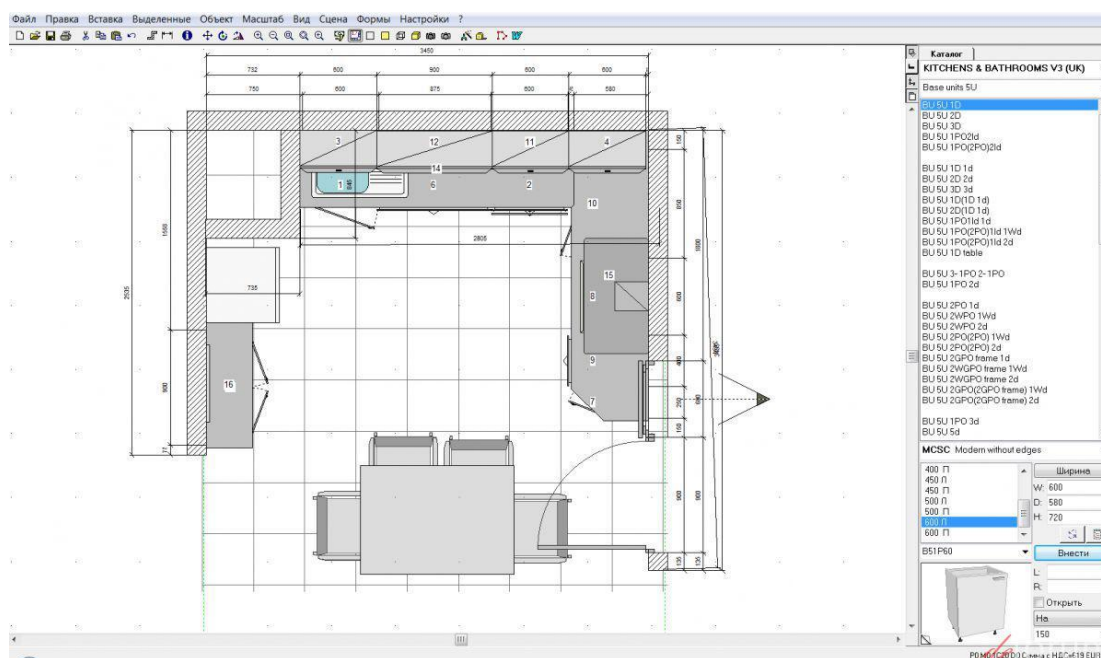
Interer inshootning har tomonlama kompozitsiyasini binolarni loyihalashda koʻproq mukammal ifodalanadi. Bunda hajmiy-fazoviy echim, funksiya, konstruksiya intererining fazoviy tizimini oldindan aniqlab beradi. SHu borada bir qatorda ichki fazoning kompozitsion gʻoyasi binoning umumiy kompozitsiyasiga jiddiy taʼsir koʻrsatadi.

Ichki fazo va uning intererda amaliy talablar bilan uzluksiz birgalikda estetik va maʼnaviy ehtiyojlar paydo boʻladi va rivojlanadi.

Oshxona interyerlari

Oshxonani rejalashtirishga mas'uliyat bilan murojaat qilish kerak. Kichik oshxona makonida ko'p funktsional xususiyatlarga ega bo'lish uchun har bir kichik narsani o'ylab ko'rish muhimdir. Buni imkon qadar xonani qulay va oson ishlatish bilan amalga oshirish kerak.

Ovqatlanish va ish joylarining malakali tashkiloti, shuningdek, maishiy texnika to'g'ri tanlash va oshxona vositasi - bu oshxona rejalashtirish dasturini amalga oshirishi mumkin.

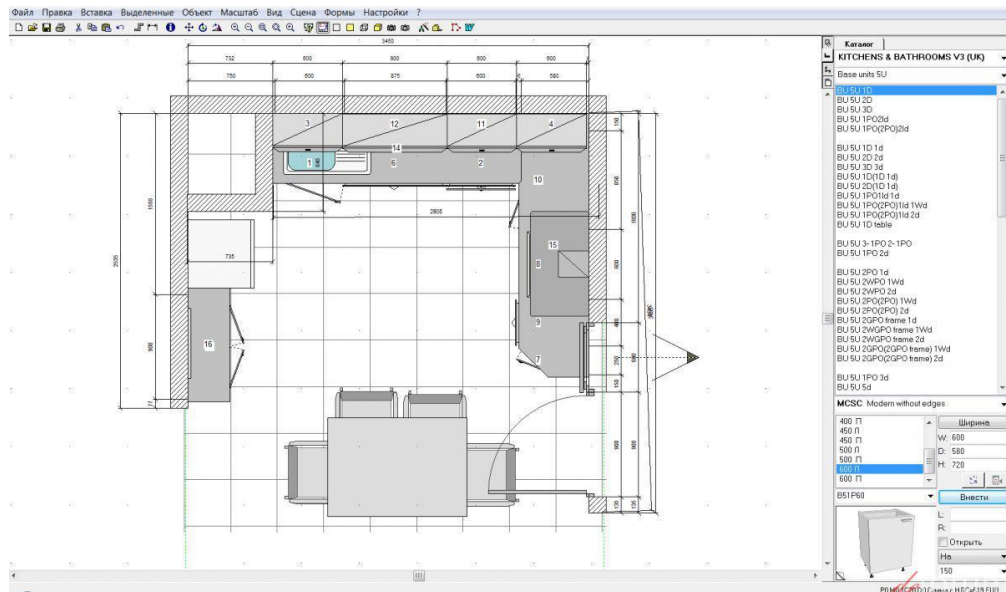

Ba'zida rejalashtiruvchisizgina qilolmaysiz.

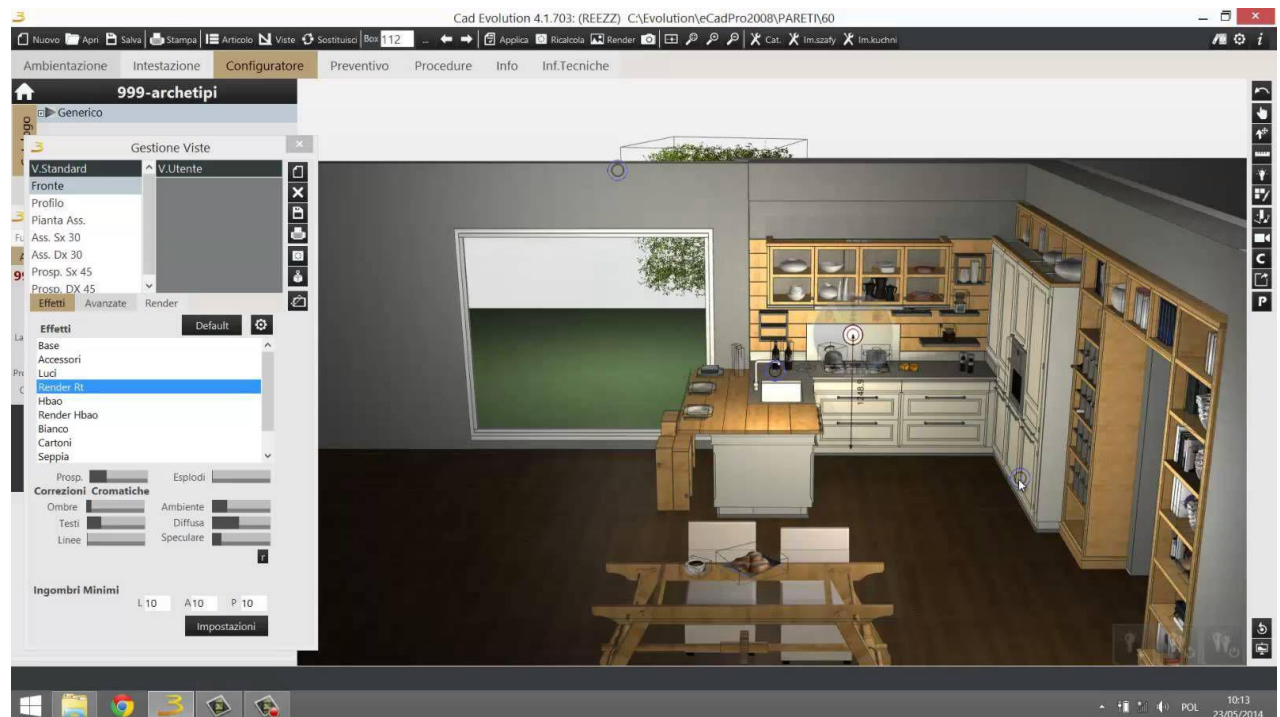
Dastur rejalashtiruvchisi bilan hech qachon uchrashmagan kishi, ehtimol, "Qanday dasturiy ta'minotni tanlash kerak?" Degan savolni so'rashi mumkin va u siz uchun belgilagan maqsadlar va maqsadlarga qarab tanlanadi.

Eng oddiy boshlang'ich dastur bir vazifada ishlashi mumkin, imkoniyatlarning to'plami cheklangan. Ko'p funktsional bir xil paketlar qo'shimcha variantlar mavjudligi sababli loyihaning istalgan bosqichida mijozning ehtiyojlarini qondira oladi

Dizayn bosqichlari:

Oshxona interyeri dizayni uchun maxsus ishlab chiqilgan ta'sirli funktsionalligi bilan kuchli to'liq pog'onali paket. Garniturani tuzishdan boshlab ko'plab zaruriy variantlarni o'z ichiga oladi. Oshxonaning barcha asosiy parametrlari o'rnatilgandan so'ng, dizayner sizga xona dizaynini va dizayni haqida qaror qabul qilish imkoniyatini beradi. Nihoyat, oshxona mebelini tanlashingiz mumkin.

HAYOTIY FAOLIYAT XAVFSIZLIGI QISMI

Diplom loyiha ishi “**Tayloq tumani turar joy binolari intererlarining dizayn echimi**” mavzusida bo‘lib, bino intererlarining dizayn echimi masalasi qarab chiqilgan.

Diplom loyiha ishida qurilish rejalashtirilgan binoning hozirgi zamon muhandislik talablaridan kelib chiqqan holda zilzilabardoshligini, yong‘inga xavfsizligini oshirish va yog‘in-sochinlardan muhofaza qilish qobiliyatini yaxshilash chora-tadbirlarini o‘rganib chiqilib, uning dizayn echimi ko‘rib chiqilgan.

Bino Samarqand viloyatining Tayloq tumanida qurilishi rejalashtirilgan bo‘lib, havo havzasiga nisbatan kam ifloslangan regionda joylashgan. Ushbu bino faoliyat kursatadigan xududning sharq tomonida jamoat binolari, shimol tomonida maishiy va oziq ovqat do‘koni binolari, g‘arb tomonida xiyobon va janub tomonida oziq ovqat do‘konlar binosi joylashgan.

Quyida korxona uchun me‘yoriy loyihani tayyorlashda ishlatilgan klimatik parametrlar keltirilgan.

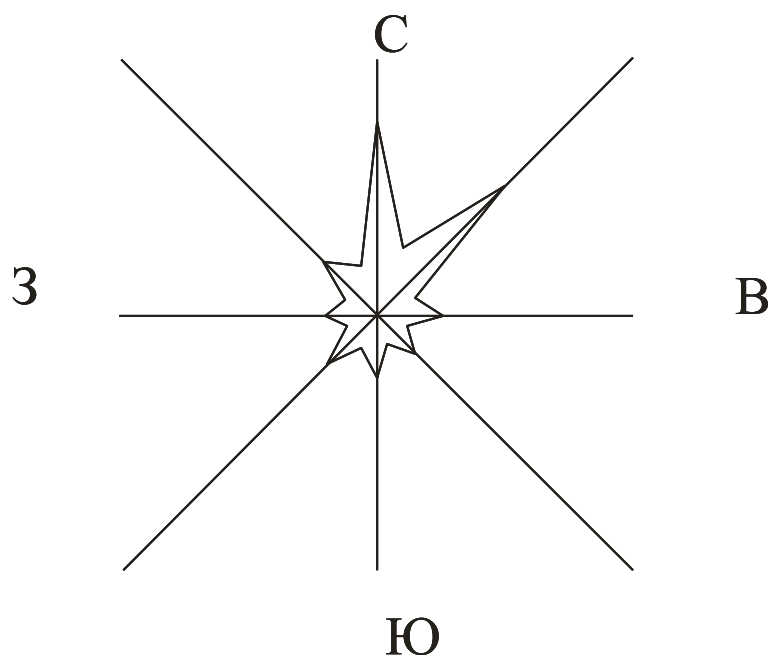
Asosiy ko‘rsatgichlar	Belgilanishi	O‘lchov birligi	Qiymati
Atmosfera stratifikatsiyasiga bog‘liq bo‘lgan koeffitsient	A		200
Er relefinig koeffitsienti			1,0
Havrning o‘rtacha temperaturasi soat 13 da:			
Eng issiq oy uchun tashqaridagi havoning o‘rtacha maksimal harorati	T_i	$^{\circ}S$	+33,4
Eng sovuq oy uchun tashqaridagi havoning o‘rtacha maksimal harorati	T_s	$^{\circ}S$	- 3
SHamol tezligi, 5% takrorlanuvchanlikda aniq bo‘lgan	U^S	m/s	6
SHamolning o‘rtacha yillik tezligi	W_{sr}	m/s	2,0
SHamol yo‘nalishining o‘rtacha takrorlanuvchanligi	SH	%	3

Regionning o‘ziga xos meteorologik va klimatik xususiyatlariga ko‘ra, yil davomida atmosfera havosidagi zararli aralashmalarni tarqalib-yoyilib ketishini qiyinlashtiradigan sharoit kam kuzatiladi. Dizayn echimida xavoning isib ketishi.

Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi)
“Landshaft dizayni va interyer” kafedrası

bet

havoning sovib ketishi, er rel'eflari, ya'ni binoning zilzilabardoshldigi, havoning tezligi va shamol yo'nalishi, quyoshning tushishi muhim o'rinng egallaydi.

SHuning uchun ham diplom loyiha ishining “Hayotiy faoliyat xavfsizligi” bo‘limida biz asosiy e’tiborni har qanday joyda ham, istalgan paytda ham sodir bo‘lish ehtimoli bo‘lgan zilzilaga va tez-tez yuz beradigan yong‘in, portlash, elektr xavfsizligi, gazdan zaharlanish, havo haroratining keskin sovub va isib ketishi, kuchli qor va yomg‘ir yog‘ishi, sanitariya-gigiena talablari hamda tizimlarining ishdan chiqishi, suv bosishi kabi ofatlarga qaratamiz.

YOng‘inlar

YOng‘in – insonlar hayoti va sog‘lig‘iga tahdid soluvchi, moddiy va madaniy boyliklarni yo‘q qiluvchi ofat, nazoratdan chiqib ketgan yonish jarayoni.

YOng‘in kelib chiqishi uchun quyidagi uch omilning bir vaqtning o‘zida bir joyda bo‘lishi etarlidir.

- YA’ni:
- yonuvchi moda (kog‘oz, yog‘och-taxta, neft va uning mahsulotlari);
 - yonish manbai (gugurt, uchqun, alanga);
 - oksidlovchi (kislород, havo);

YOnginning oldini olish uni o‘chirishdan ko‘ra osonroqdir. Quyida yong‘in havfi paydo bo‘lganda va yuz berganda aholining harakatlari qanday bo‘lishligi hakida fikr yuritamiz:

YOngingacha bo‘lgan harakat:

1.YOngin va gaz havfsizligi qoidalariga rioya qiling.

2.Engil alanga oluvchi moddalar va buyumlarni issiqliq manbai yonida saqlamang. YOng‘inlar kelib chiqishining sabablarini tahlili to‘g‘risidagi ma’lumot quyidagi jadvalda keltirilgan.

Jadval

T/r	YOng‘in keltirib chiqaruvchi sabablar	Ulushi, %
1	Olov yoki yong‘inga xavfli moddalar bilan e’tiborsiz munosabatda bo‘lishi	35 – 45
2	Elektr o‘tkazgichlari va qurilmalarining nosozligi	20 – 25
3	Gaz bilan isitish tizimlarining nosozligi	8 – 12
4	Bolalarning sho‘xligi-o‘yinqaroqligi	6 – 10
5	Ataylab o‘t qo‘yishlar	5 - 8
6	Injener-energetika tizimidagi buzilishlar	5 - 8
7	Boshqa turdagi	5 – 10

YOng‘inlarni tez, keng tarqalib ketishining asosiy sabablari bo‘lib quyidagilar hisoblanadi:

- inshootlar loyihasini ishlab chiqishda yo‘l qo‘yilgan xato va kamchiliklar;
- inshootlar qurilishida Qurilish me’yorlari va qoidalari hamda davlat standartiga rioya qilmaslik;
- yong‘in nazorati, gazdan foydalanishni nazorat qilish xodimlari tomonidan ko‘rsatilgan, yong‘inning oldini olish tadbirlarining bajarilmasligi;
- fuqarolarning yong‘in sodir bo‘lganda o‘z vazifalarini bilmasliklari va vahimaga tushib qolishlari;
- bolalarning yong‘in chiqishiga olib keluvchi uyinlariga kattalarning beparvolik bilan qarashi;
- yong‘inga qarshi kurashda qo‘llaniladigan o‘chirish va qutqarish vositalarining etishmasligi.

YOng‘inning oldini olish chora-tadbirlariga quyidagilar kiradi:

Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi)
“Landshaft dizayni va interyer” kafedrası

bet

- yong'in va portlashga xavfli bo'lgan barcha ob'ektlarni inventarizatsiyalash (korxona yoki muassasaga qarashli mol-mulkni hisobga olish, ro'yxat qilish), pasportlashtirish va deklaratsiyalashtirish (kerakli ma'lumotlarni o'z ichiga olgan rasmiy hujjat tuzish);

- tashkilot va muassasalarda doimiy ravishda davlat maxsus tekshiruv idoralari tomonidan yong'in va portlashning oldini olish bo'yicha tekshiruvlar o'tkazish, yong'in chiqishi va portlashlarga sabab bo'luvchi kamchiliklarni aniqlash, zudlik bilan bartaraf etish va ularga yo'l qo'ymaslik;

- Qurilish me'yorlari va qoidalari, davlat standartlariga doir maxsus buyruqlarni so'zsiz bajarish;

- yong'indan muhofaza qiluvchi idoralarning xodimlari bergan ko'rsatmalarni bajarish, eng asosiysi yong'inga olib keluvchi vaziyatlarni maxsus kuchlar tomonidan birinchi navbatda bartaraf etish bo'yicha qilinadigan ishlarni bajarish;

- yong'inni bartaraf etish chora-tadbirlarini bilish, qolaversa yong'inni o'chirish uchun birinchi daqiqada bir piyola, ikkinchi daqiqada bir chelak suv etarli bo'lishini, uchinchi daqiqada esa bir sisterna suv ham etmay qolishi mumkinligini yodda tutish;

- aholining barcha tabaqasini muntazam ravishda yong'inning oldini olish chora-tadbirlarini bajarish bo'yicha o'rgatib borish.

YOng'inga qarshi kurashda va uni bartaraf etishda quyidagi qoidalarga amal qilish katta samara beradi:

- yong'in keng tus olib ketmasligi uchun yonayotgan joyning tevarak-atrofini suv va boshqa yonmaydigan qorishmalar hamda moddalar bilan sovitib, yonishiga yo'l kuymaslik;

- yonayotgan hududni ko'pik, kukun, qum, qalin mato va havo o'tkazmaydigan boshqa narsalar bilan ajratib, yakkalab quyish;

- yon-atrofdagi barcha tez yonuvchi jihozlarga, inshootlarga maxsus ko'pik-kukunli, ishqorli suv sepish;

- yonish reaksiyasini kimyoviy yo'l bilan sekinlashtirish.

YOng'in o'choqlarining paydo bo'lishi va yong'inning rivojlanishi bino-inshootlarning o't (olov)ga chidamlilik darajasi va ishlab chiqarish jarayonlarining yong'inga havfliligidan ham

bog‘liq bo‘ladi.

Barcha qurilish materiallari o‘tga chidamliligi jihatidan uch toifaga bo‘linadi:

- **yonmaydigan** – beton, pishiq gisht, marmar kabilar olovning ta’sirida yoki yuqori haroratda yonmaydi, tutamaydi va erimaydi;

- **kiyin yonuvchan** – bu materiallar yuqori harorat ta’sirida qiyinchilik bilan uchqunlanadi, tutaydi va ko‘mirlanadi hamda olov manbai bo‘lgandagina yonishda davom etadi. Bularga DVP, DSP va boshqalar kiradi;

-**yonadigan** – bularga yog‘och materiallari, sellyuloza, plastmassa, tol kog‘oz, bitumlar kiradi.

Bino va inshootlar o‘tga chidamliligi jihatidan besh darajaga bo‘linadi:

Jadval

O‘tga chidamlilik darajasi	Bino va inshootlarning qismlari			
	Zinalar	Zina va zina maydonlari	Qoplama tuzilishlari	Qoplama qismlari
I	3soat yonmaydigan	1soat yonmaydigan	1soat yonmaydigan	0,5soat yonmaydigan
II	2,5soat yonmaydigan	1soat yonmaydigan	0,25soat yonmaydigan	0,25soat yonmaydigan
III	2soat yonmaydigan	1soat yonmaydigan	0,25soat yonmaydigan	yonadigan
IV	0,5soat kiyin yonadigan	0,25soat kiyin yonadigan	0,25soat kiyin yonadigan	yonadigan
V	Y O n a d i g a n			

Amaldagi tartib va qoidalarga ko‘ra yonadigan va engil yonadigan qurilish materiallarining jamoat joylarida, bolalar muassasalari va shifoxonalarda ishlatilishi qat’iyan man etiladi.

O‘tni o‘chirishni dastlabki uskunalari.

Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi)
“Landshaft dizayni va interyer” kafedrası

bet

O'tni o'chirish uskunalari: qo'lda ishlatiladigan birlamchi vositalar; bir joyda muqim o'rnatiladigan va mexaniq yoki avtomatik harakatga keltiriladigan uskunalar; harxil masofadagi hududlarda harakatlanaoladigan ko'chma uskunalar va boshqalarga bo'linadi.

Birlamchi o't o'chirish vositalariga, tashkilot ishchi va xizmatchilari yoki ixtiyoriy yong'in drujina (IYOD-DPD) a'zolari tomonidan ishlatishga mo'ljallangan, yong'inga qarshi «qalqonlar»da izohlangan oddiy asboblari, maxsus eng va dastaklar bilan jihozlangan ichki o't o'chirish kranlari va boshqa uskunalar kiradi.

Ma'muriy binolar va sanoat korxonalarida, yonuvchi ashyolar va portlovchi moddalar saqlanadigan omborxonalar hududida, yong'in xavfi mavjud bo'lgan joylarda o't o'chirishda qo'llaniladigan asboblari o'rnatilgan, «yong'inga qarshi qalqon» chizma da aks ettirilgan.

YOng'inga qarshi «qalqon»

va undagi asboblarni o'rnatilishi.

Unda yong'in havfsizligi me'zonlariga ko'ra quyidagi o't o'chirish vositalari va asboblari zarur bo'lganda oson olinadigan qilib osib qo'yilgan bo'lishi shart:

- 2 dona qo'lda ishlatiladigan ko'pikli o't o'chirgich;
- 1 dona karbonat- angidridli o't o'chirgich;
- 2 tadan misron va ilgakli changaklar;
- 2 ta bolta; 2 ta yong'inga qarshi suv uzatgich elastik englar;
- 2 ta maxsus tayyorlangan konussimon chelaklar;
- 2 ta bel kurak; 1 ta bochkada suv va 1 ta qutida qum va h.o.

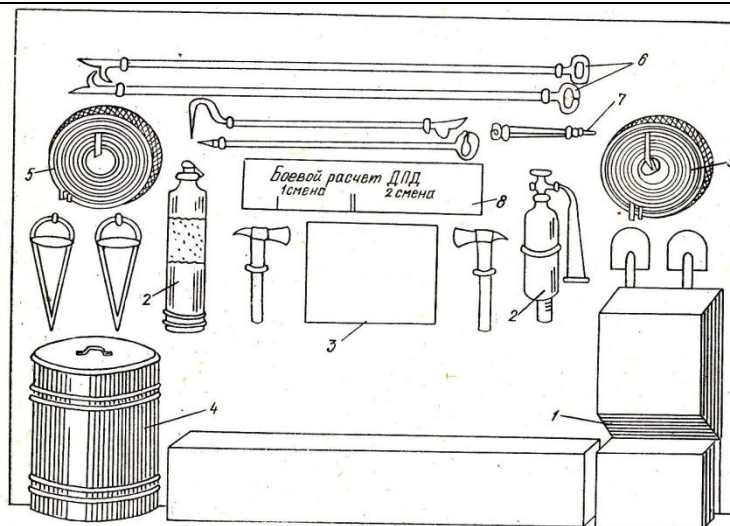

Рис. 60. Пожарный пункт и размещение инвентаря:
1 — песок; 2 — огнетушители; 3 — доска правил пожарной безопасности; 4 — бочка; 5 — рукава; 6 — багры; 7 — ствол пожарный; 8 — доска-график работы ДПД.

Bunday qalqonlar ma'muriy binolarning hovli tomonidan, binoga kirish eshigiga yaqin joyda o'rnatiladi. Ishlab chiqarish korxonalarida, yong'in xavfi mavjud bo'lgan sexlar va omborxonalarga kirish eshiklariga yaqin joylarda o'rnatiladi. Himoyalalanayotgan hududning har 5000 kvadrat metriga 1 ta «qalqon» xisobidan loyihalashtiriladi.

Undagi suv bochkasining hajmi 200 l dan kam bo'lmasligi kerak, qum solinadigan qutining hajmi esa 2-3 m³ atrofida bo'ladi.

O't o'chiruvchi ko'piklar. Kimyoviy yoki havoli mexanik ko'piklar, ko'pik hosil qiluvchi kukunlarni suyuq muhitda eritish yo'li bilan hosil qilinadi. Buning uchun tarkibida javhar o'rnini bosuvchi alyuminosulfat $Al_2(SO_4)_3$ bilan ishqor o'rniga natriy bikarbonat $NaHCO_3$ moddalarining quruq holatdagi qorishmalaridan tayyorlangan kukun, maxsus moslamalarda bosim ostida suvga aralashtirib, elastik quvurlarda oqiziladi. +o'lda o't o'chirish balonlarida ko'pik hosil qiluvchi javhar qismida, sulfat javhari H_2SO_4 yoki sulfat tuzi bilan oksidlangan temir $Fe_2(SO_4)_3$ moddalarining aralashmasi ishlatiladi.

YOng'in darakchilari va aloqa tizimi

YOng'inni oldini olish va uning dahshatli asoratini kamaytirishda bosh omil sifatida darakchi uskunalar va tezkor aloqa vositalari xizmat qiladi. YOng'inni oldini olish maqsadida, uning kelib chiqish jarayonlarini nazorat qilishni passiv va aktiv usullarga bo'lish mumkin. Passiv nazorat usuli, inson tafakkuri va uning intizomiga bog'liq bo'lib,

yong'in o'choqlarini aniqlash va o't o'chiruvchilarni 01 raqamli telefon orqali (shahar sharoitida) va uzluksiz zang urish yo'li bilan (dala, qishloq sharoitida) yordamga chaqirishdan iborat bo'ladi.

Faol nazorat usuli esa yuqori aniqlik bilan ishlaydigan texnik vositalarni qo'llashga asoslangan. Bunda yong'in o'chog'ini aniqlash va o't o'chiruvchi xizmat yordamini chaqirish, odam omiliga bog'liq bo'lmasdan, avtomatik tezkor tarzda bajariladi. SHu maqsadda, yong'in xavfi mavjud bo'lgan joylarda yong'inni dastlabki belgilarini aniqlab markaziy boshqaruv pultiga belgilangan xabarni etkazib beradigan darakchilar o'rnatiladi. Darakchilar qo'riqlanayotgan xonalarda o'rnatilgan bo'lishi va qorovulxonada o'rnatilgan qabul punkti bilan aloqa tarmog'i orqali bog'langan bo'lishi kerak. Bunday tizimlarni ishlash qobiliyati doimiy nazorat ostida bo'lib, yong'inni «kutish» tartibida kechadi.

YOng'in darakchilari o'zlarining ishlash uslubiga binoan shartli ravishda 4-ta guruhga, ya'ni issiqlik, yorug'lik, gaz va tutundan ishlaydigan turlarga bo'linadi. O'zbekistonda ilk bor 1960 yilda haroratni ta'siridan engil erib ketuvchi «Vuda» qorishmasi asosida ishlaydigan, DTL rusumli yong'in daraklagichlari ishlab chiqarilaboshlangan edi (chiz 32).DTL bir marta qo'llanishga mo'ljallangan bo'lib, xonaning harorati 72°S dan oshgandan keyin, uning markazida joylashgan, spiralsimon o'tkazgichni aloqa zanjiriga bog'lab turuvchi, haroratga o'ta sezgir bo'lgan maxsus qorishma erib ketishi oqibatida, zanjir uziladi va nazorat pultiga yong'in xavfi paydo bo'lganligi haqida xabar beradi. Bitta DTL daraklagichi 15m² gacha yuzani qo'riqlashga qodir.

DTL darakchilari atroflicha o'rganilib, kamchiliklarini bartaraf etish maqsadida 1984 yildan boshlab mukammallashtirilgan issiqlik ta'sirida ishlaydigan IP-101, IP-102, IP-103, IP-104 va IP-105 rusumli yong'in darakchilari ishlab chiqarilaboshlandi. Bularning barchasi qo'riqlanayotgan muhitning harorati 70-72°S dan ko'tarilgan zahoti yong'in xavfi paydo bo'lganligi haqida markaziy pultga avtomatik tarzda xabar berish uchun mo'ljallangan.

Er silkinishi (zilzila) va uning oqibatlari

Tabiiy ofatlar ichida eng xavflisi va dahshatlisi bu – er silkinishi(zilzila)dir. Er silkinishi – er osti zarbasi va er ustki qatlamining tebranishi

bo‘lib, tabiiy ofatlar, texnologik jarayonlar tufayli vujudga keladi. Er ostki zarbasining paydo bo‘lish o‘chog‘i, erning ostki qatlamida uzoq vaqt yig‘ilib qolgan energiyaning yuzaga otilib chiqish jarayoni tufayli yuzaga keladi. O‘choqning ichki qismi markazi gipotsentr deyiladi, erning ustki qismidagi markazi epitsentr deyiladi.

Er silkinishi yuzaga kelish sabablariga ko‘ra quyidagi guruhlariga bo‘linadi:

- Tektonik zilzilalar;
- Vulqon zilzilalari;
- Ag‘darilish, o‘pirilish zilzilalari;
- Texnogen(insonning muhandislik faoliyati bilan bog‘liq) zilzilalar.

YUqorida aytib o‘tilgan er silkinishi turlari ichida katta maydonga tarqaladigani va eng ko‘p talofat keltiradigani tektonik er silkinishidir. Ma’lumki, har yili planetamizda 100 000 dan ortiq er silkinishlarini seysmik asbobl(ar) (seysmograflar) qayd etadi. Bulardan 100 tasi vayron qiluvchi fojia bo‘lib, imorat va inshootlarning buzilishiga, er yuzasida yoriqlarning paydo bo‘lishiga, ming-minglab insonlar yostig‘ining qurishiga olib keladi.

Er silkinish o‘chog‘i gipotsentrning joylashgan chuqurligi bo‘yicha zilzilalarni: yuzaki – 70 km.gacha, o‘rta – 70-300 km. va chuqur – 300 km.dan pastda “mantiya” qatlamida vujudga keladigan turlarga ajratish mumkin. Respublikamizda kuzatiladigan zilzilalarning o‘chog‘i asosan 70 km.gacha chuqurliklarda joylashganligi qayd etilgan.

Kuchli er silkinishi oqibatida erning yaxlitligi, butunligi o‘zgaradi, inshootlar, jihozlar buziladi, kommunal-energetik qismlar ishdan chiqishi, insonlar o‘limi yuz beradi. Er qimirlashning asosiy ko‘rsatkichlari quyidagilardan iborat: er silkinish o‘chog‘ining chuqurligi, silkinish amplitudasi va er silkinishining intensiv energiyasi.

Er silkinishining kishilar ruhiy holatiga bo‘lgan ta’siri, imorat va inshootlarning buzilishi, vayron qilinishi, er yuzasida vujudga kelgan o‘zgarishlar

(er sathida yoriqlar va buloqlarning paydo bo‘lishi) insonlarga yuz bergan hodisalarning kuchini baholashga o‘rgatgan. Natijada nisbiy baholash shkalasi paydo bo‘lgan.

Zilzila kuchi ikki xil o‘lchov birligida o‘lchanadi:

1. Ballarda;
2. Magnitudada.

Dunyoning juda ko‘p davlatlarida er silkinish kuchi 12 balli xalqaro o‘lchov birligida o‘lchanadi.

Ball – er yuzasining tebranma harakat darajasini ko‘rsatadi. Silkinishkuchini ballarda o‘lchashda “seysmograf”lardan foydalanib, tog‘ jinsi zarrachalarining tebranma harakat tezligi topiladi. YA’ni yozib olingan “seysmogrammalar” orqali zarrachalarning tebranish amplitudasi aniqlanadi va shu asosida seysmik to‘lqin tezlanishini quyidagi formula orqali hisoblab chiqarish mumkin.

$$\alpha = 4\pi^2 A/T^2;$$

bunda, α – seysmik to‘lqin tezlanishi, m/s^2 ;

A – tog‘ jinsi zarrachasining tezlanish amplitudasi, mm;

T – seysmik tebranish davri, s;

$$\pi = 3,14.$$

Er silkinishining ofat o‘choqlari deb, binolar, inshootlar va boshqa xil ob’ektlarning shikastlanishi va buzilishi natijasida odamlarning, hayvonlarning va o‘simliklarning jarohatlanishi hamda o‘limi yuz beradigan hududlarga aytiladi.

Inshootlar ko‘radigan talofatlar quyidagicha tavsiflanadi:

- 1- darajali talofat. Bunda engil shikastlanish yuz beradi.
- 2- darajali talofat. Og‘ir bo‘lmagan shikastlanish sodir bo‘ladi, devorlarda katta bo‘lmagan yoriqlar paydo bo‘ladi.
- 3- darajali talofat. Inshootlarning og‘ir shikastlanishi yuz beradi, devorlarda katta va chuqur yoriqlar paydo bo‘ladi.
- 4- darajali talofat. Imorat va inshootlar ichki devorlarining to‘liq buzilishi yuz beradi.

5- darajali talofat. Imorat va inshootlarning to‘liq buzilishi sodir bo‘ladi.

Imorat va inshootlar konstruksiyasi va qurilish materiallariga qarab quyidagicha tavsiflanadi:

A guruh – xom g‘isht, paxsa devorli imoratlar;

B guruh – pishiq g‘ishtdan qurilgan inshootlar;

V guruh – temirbeton, sinchli va yog‘ochdan qurilgan inshootlar.

YUqorida aytilganlarni hisobga olgan holda davlat standarti (GOST) tomonidan imoratlar guruhining har bir balda ko‘radigan talofat darajalari qonunlashtirib qo‘yilgan. Jumladan:

6 ball – er silkinish jarayonida A guruhga mansub inshootlar 2-darajali talofat, B guruhi inshootlari 1-darajali talofat ko‘radi.

7 ball – A guruhidagi inshootlar 3-darajali talofat ko‘radi.

8 ball – A guruhidagi inshootlar 5-darajali, B guruhidagi inshootlar 3, 4-darajali, V guruhidagi inshootlar 2-darajali talofat ko‘radi.

9 ball – B guruhidagi inshootlar 4-darajali, shuningdek, V guruhidagi inshootlar ham 4-darajali talofat ko‘radi.

10 ball – B guruhidagi inshootlar 5-darajali, V guruhidagi inshootlar 4-darajali talofat ko‘radi.

11 ball – B guruhidagi inshootlar to‘liq qulaydi. Tog‘ jinslarining tik va gorizonta yo‘nalishdagi harakati kuzatiladi.

12 ball – amalda er yuzasida tik inshoot qolmaydi.

Aytib o‘tilgan fikrlar u yoki bu ballarda er silkinishi sodir bo‘ladigan hududlarda ko‘riladigan talofat darajasi hisobga olingan holda, faqat ma’lum guruhdagi inshoot va imoratlar qurilishi lozim degan so‘zdir.

Inshootlar er silkinishiga bardosh berish xususiyatiga ko‘ra

3 guruhga bo‘linadi:

A) 7 ballgacha chidaydigan kuchsiz seysmochidamli uylar. Bunga tuproqdan, g‘ishtdan qurilgan uylar kiradi.

B) 8 ballgacha chidaydigan uylar. Bu xildagi uylar har xil yog‘och karkaslardan tayyorlanadi(sinchli uylar).

V) 9 ballgacha chidaydigan seysmochidamli uylar. Bu xildagi uylarga katta metall karkaslardan tayyorlanadigan, temir-beton konstruksiyalardan qurilgan inshootlar kiradi.

Ob'ektlarda yuz berishi mumkin bo'lgan shikastlanishlarning ko'lamini va xususiyatini bashorat qilishda, ko'plab bino va inshootlarning kuchsiz shikastlanishidan boshlab, ularning butunlay buzilib ketishigacha olib keladigan oraliq(interval)dagi intensivlikning aniq qiymatlarini hisoblash mumkin.

Zilzilaning bino va inshootlarga mexanik ta'sirlari hamda uning zararli ta'sirlariga qarshi chora-tadbirlar, zilzila sodir bo'lganda qanday hatti-harakatlar qilish zarurligi to'g'risida mutaxassislar tomonidan o'rganib chiqilgan yo'llanmalar quyidagicha.

YUqorida aytib o'tilganlardan xulosa qilinadigan bo'lsa, mazkur diplom loyiha ishini bajarish mobaynida Samarqand shahrining seysmoaktivlik xaritasidan hamda bu joylarda bo'lib o'tgan zilzilalar to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalangan holda ish olib borish lozim bo'ladi. YA'ni diplom loyihasida binoning qurilish joyi, erning muhandislik-geologik ma'lumotlari va seysmoaktiv hududlarda qurilish ishlarini olib borishda davlat tomonidan tasdiqlangan qonun-qoidalariga, talablarga rioya qilinmog'i zarur.

EKOLOGIYA

QISMI

Ekologiya qismi bo'yicha

Loyixa kilinayotgan ob'ekt qurilishining atrof-muxitga ta'sirini baxolash va ekologik taxlil qilish.

Loyixa qilinayotgan ob'ekt qurilishining atrof-muxitga ta'sirini baxolashda quyidagilarni o'rganib chiish va bajarish talab etiladi:

- 1.Loyixa kilinayotgan ob'ekt kuriladigan joyning (xududning) fiziko-geografik va iklim sharoitlari;
- 2.Xududning ekologik xolati va mavjud ta'sir etuvchi manbalar;
- 3.Xududning tuprogi,er osti va er usti suv resurslari;
- 4.Xududning o'simlik va xayvonot dunyosi,axoli salomatligi;
- 5.Xududning mavjud tabiiy ekologik xolatini baxolash;
- 6.Loyixa echimini va texnologik echimning alternativ variantlarini ekologik taxlil kilish;
- 7.Ob'ekt kurilishida atrof-muxitga ta'sir etuvchi omillarni (kimyoviy moddalar,shovkin,tabiiy resurslardan foydalanish,kattik chikindilar) baxolash;
- 8.Kurilish davomida va ishlab chikarishda ro'y berishi mumkin bo'lgan avariya (xalokatli) xolatlarni va ularning atrof-muxitga ta'sirini taxlil kilish;
- 9.Ob'ekt kurilishining atrof-muxitga ta'sir etish xarakteri;
10. Ob'ekt kurilishining atrof-muxitga salbiy ta'sirini kamaytirish bo'yicha tadbirlar va takliflar;
- 11.Ob'ekt kurilishidan so'ng xududning ekologik xolatini oldindan taxlil kilish.

1. Loyixa kilinayotgan ob'ekt kuriladigan joyning (xududning) fiziko-geografik va iklim sharoitlari;

Loyixa kilinayotgan ob'ekt

Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi)
"Landshaft dizayni va interyer" kafedrası

bet

Samarqand viloyati Tayloq tumanida joylashgan.

Kurilish maydoni kuyidagi korxonalar bilan chegaralangan:

SHimoldan oziq ovqat do'konlari, sharkdan jamoat binolari, garbdan xiyobon, janubdan maishiy do'konlar.

Ob'ektdan ma'lum bir masofada xiyobon joylashgan.

Iklm sharoiti keskin kontinental, zaharli moddalarning biologik faolligi ta'siri umumiy va mahalliy.

2. Xududning ekologik xolati va mavjud ta'sir etuvchi manbalar;

Loyixa kilinayotgan ob'ekt joylashadigan rayonda ta'lim muassasalari joylashgan.

Kurilish maydoniga yakin korxonalar: magistral ko'cha va korxona idoralari.

Bu korxonalardan atrof-muxitga kuyidagi ifloslanuvchi moddalar va chikindilar tashlanadi: Avtomobillardan chiqadigan zaharli gazlar.

Undan tashkari tuprok erroziyasi, kimyoviy va meniral ugitlar ishlatilishi ta'sirida erning kimyoviy ifloslanishi.

Avtomobil transportlaridan kuyidagi yokilgi koldik moddalari atmosferaga tashlanadi: 200 xil zaharli moddalar va birikmalar.

3. Xududning tuprogi, er osti va er usti suv resurslari;

Kurilish joyining tuprogi: erning eng 1,0-1,5 metri o'simlik chikindilaridan iborat unumdor tuprok, ikkinchi pastki katlami mikroorganizmlar, uchinchi katlam minerallardan iborat.

Er osti suvlari 12 metr chukurlikda joylashgan. Beton va kurilish konstruksiyalariga nisbatan agressiv emas. Er osti suvi korbanatli.

.Er osti suvlarini ichimlik

uchun ishlatish mumkin.

Kurilish maydoniga yaqin joydan er ustki suv xavzasi qurilishi mo'ljallangan.

4. Xududning o'simlik va xayvonot dunyosi, axoli salomatligi;

Erning yukorgi unumdor tuprok kismi sho'rlanmagan, kuchli erroziya kuzatilmagan.

Ko'p yillik o'simliklardan mevali daraxtlar, uzum, madaniy manzarali daraxtlar (archa, kayin, kashtan) tol, terak, akatsiya, zarang, archa va h.k.

Kurilish rayoni axolisi salomatligi soglikni saklash departamenti tomonidan berilgan ma'lumotlarga muvofik respublikamizda uchraydigan ko'pchilik kasalliklar bo'yicha foiz xisobida viloyat va respublikadagi ko'rsatkichga nisbatan ancha past, lekin ba'zi bir kasalliklar asab kasalliklari bo'yicha yukori foizga ega. Sababi, shovqin.

5. Xududning mavjud tabiiy ekologik xolatini baxolash;

Loyixa kilinayotgan ob'ekt kuruladigan joyning fiziko-geografik va iklim sharoitlari, tuprogi, er ostki va er ustki suv xavzalari, o'simlik va xayvonot dunyosi, mavjud ta'sir etuvchi omillar o'rganib chikildi. Umuman olganda xududning mavjud ekologik xolati konikarli, atrof-muxitga sal'biy ta'sir ko'rsatadigan manbalar kuzatilmadi.

6. Loyixa echimini va texnologik echimning alternativ variantlarini ekologik taxlil kilish;

Ob'ekt bo'yicha batafsil ma'lumot: Ob'ekt 1 ta asosiy bino, hududning landshaft dizayni, binoning kompleks dizayn echimi, bino intererlari echimi. Ob'ekt poydevori quyma beton, devori metall konstruksiya, g'isht, sendvich panellar, tom yopma monolit.

Kurilish jarayoni kuyidagi asosiy texnologik boskichlardan tashkil topadi:

Kurilish maydoni o'lchamlarini aniklash:

-Poydevorlar uchun zavur kazish;

-Poydevorlar tagidagi zaminni mustakamlash va tekislash;

*Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi)
"Landshaft dizayni va interyer" kafedrasi*

bet

-Bino devorlarini ko'tarish va tomini yopish;

-Suvok va pardoiz ishlarini olib borish;

-Elektr,suv ta'minoti va tabiiy gaz tarmoklarini o'tkazish;

-Kuchalarni tekislash va obodonlashtirish.

Ob'ektning umumiy er maydoni shundan, ko'kalamzorlashtirilgan maydon $F_{zel.n} = _m^2$,kurilish egallagan maydon $F_{str} = _m^2$,kattik koplamali (asfaltlangan,plitka yotkizilgan va x.k.)

Ob'ekt kurilishida loyixa kilingan echimga alternativ bo'lgan echimni ekologik nuqtai nazaridan takkoslash (masalan, bino tomi yopilmasi loyixada prof.nastildan kurilishi ko'zda tutilgan. Alternativ variant-shiferdan.Takkoslash:prof.nastil-ruxlangan po'lat list zanglamaydi,ranglash talab kilinmaydi,engil,montaj ishlari ancha tezlashadi.Alternativ variant-shifer transpartirovka va montaj vaktida ko'p sinadi.Eng asosiysi shifer tarkibida asbest moddasi bor.Asbest xavflilik toifasi bo'yicha birinchi toifaga mansub, atrof-muxitga va kishi salomatligiga sal'biy ta'sir ko'rsatadi).

7. Ob'ekt kurilishida atrof-muxitga ta'sir etuvchi omillarni (kimyoviy moddalar,shovkin,tabiiy resurslardan foydalanish,kattik chikindilar) baxolash;

Ob'ekt kurilishida atrof-muxitga ta'sir etuvchi asosiy manbalar;

-foydalaniladigan erning ma'lum bir kismini kurilishga olish

-kurilish er maydonining tabiiy xolati buzilishi;

-er kazish va montaj ishlarini bajarishda xamda kerakli materiallarni tashishda transport vositalarining ishlashi natijasida atrof-muxitga ko'p mikdorda zararli yokilgi koldik moddalari va xar xil changlar tashlanadi.Undan tashkari transport vositalari shovkin manbai.

-kurilish jarayonida suv resurslaridan foydalanish,suv olish va okava chikazish;

-kurilishda xar xil kimyoviy lok-buyok moddalardan foydalanish natijasida atrof-muxitga ko‘p mikdorda kimyoviy zararli moddalar tashlandi;

-kurilish davomida ko‘p mikdorda kattik chikindilar (gisht siniklari,beton koldiklari,kurilish buyumlari koldilari) xosil bo‘ladi.

a) foydalaniladigan er maydoni

b) ob‘ekt kurilishiga va ob‘ektdan foydalanishda olinadigan toza suv mikdorlari va okava suvlar.

Ta‘mirlanadigan bino tomonidan suv ta‘minoti tarmogidan olinadigan suv asosan ichimlik-xo‘jalik,yonginni o‘chirish va xovli va ko‘chalarni sanitar xolatini talab darajada saklash,daraxt va ko‘kalamzorlarni sugorish maksadida foydalaniladi.

Foydalanishga olinadigan suvning mikdorlari bu erdagi iste‘molchilar soni va sanitar asboblari bilan jixozlanish darajasiga boglik va uning me‘yoriy mikdorlari ichimlik suvi ta‘mirlash davrida shaxar suv ta‘minoti tarmogidan keltiriladi.Kurilish tugagach bu bino xam shu tarmokka ulanadi.

Ob‘ekt kurilishiga sarflanadigan suv mikdorini aniklash

Agar tarmokni ishga tushirish sozlash jarayonda suvning bakteriologik ko‘rsatgichlar davlat standartlari talablariga javab bermasa,konsentrasiyasi 100 mg/l bulgan xlorli suv bilan 2 soat mobaynida zararsizlantiriladi.

Kanalizatsiya mavjudligi va okova suvni okizishga ko‘yiladigan talablar.Maktabda paydo bo‘ladigan okovalar maishiy xarakterda bo‘lib ularning meyoriy kunlik mikdori m^3 , yillik mikdori esa m^3 ni tashkil kiladi.Bu okovalarning tarkibi asosan kum, muallak moddalar va organik birikmalaridan tashkil topadi. Ularining sifat ko‘rsatgichlari doimiy emas. Bu okovalarda kumlar – 2 g/kishi-sut; muallak moddalar 40 g/kishi-sut, xlor birikmalaridan 65 g/kishi-sut ni tashkil iladi.

Kurilish olib boriladigan maydonda vaktinchalik kanalizasiya tizimlari urnatiladi. Kurilish tugagach umumkanalizatsiya tizimi kuriladi va okovalar to‘lik

biologik usulda tozalanadi. U payitgacha bu okovalar beton o‘ralarda to‘planadilar va o‘ralar to‘lishi bilan ularni tuman SES tamonidan ajratilgan maydonga Eltib okiziladi.

v) transport (xom-ashiyolarni

tashish,er kazish, montaj ishlarini bajarish jarayonida)

$$\text{Er ishlarini bajarishda} = P_1 * P_2 * P_3 * P_4 * G * 10^6 / 3600, \text{g/s.}$$

P_1 -to‘prokning changlanishi fraksiyasi P_1

P_2 -aerozal kurinishda o‘tadigan chang fraksiyasi P_2

P_3 -ish zonasida shamol tezligini xisobga oluvchi koeffitsient P_3

P_4 -to‘prok namligini xisobga oluvchi koeffitsient P_4

G-er ishi mikdori, t/soat

g) payvandlash

Mazkur uy-joy kurulishi va undan foydalanishda atmosfera xovzasiga zararli moddalar deyarli chikmaydi. Binolar poydevori zavurni kazib, injenerlik

kommunikatsiyalarini mantaj kilish ,tamirlash paytlarida kam mikdorda noorganik chang, payvandlash uskunasi –payvandlash aerosoli, jumladan MnO_2 . va kranli avtomobilar is gazi, azod oksidi, kurum va xakozalar xavoga ajralib chikishi mumkin, Bu moddalarning xavoga chikish mikdori shunchalik kamki, ularning atrof-muxitga sal’biy ta’siri sezilarli bo‘lmaydi. Kurilish jarayonida ajralib chikadigan changning mikdorini kamaytirish maksadida tez-tez tuprok namlantirilib turiladi va texnik suv xisobidan amalga oshiriladi. Masalan binolarda tabiiy gaz yoki suvni o‘tkazish paytida eng ko‘pi bilan 5 kg ANO – 4 markali eliktron ishlatiladi va buning natijasida 33,6 g payvandlash aerosoli, 3,9 g marganets oksidi ajralib chikadi. SHu ish bajarilishiga, 67,2 g/yil, 7,8 g/yil marganets oksidi xavoga chikariladi. Bundan ko‘rinib turibdiki, bu er xavoni ifloslantiruvchi moddalarning mikdori sanitar – ekologik talablarni

kanoatlantiradi.

d) kurilish xom ashyo materiallarini ortish-tushirish va saklash davomida ajralib chikadigan ifloslantiruvchi moddalar.

-kum,shagal-neorganik chang

-sement-sement changi

-gisht-neorganik chang

$Q=L \times B \times g/100, t/yil$

Bu erda L-xom ashyo materiallarining chang ko‘rinishida yo‘kotilishi foiz xisobida $L=0.21$

B-saklanayotgan,ortiladigan-tushiriladigan kum,shagal,sement sarfi, t/yil

g-tabiiy yo‘kolishi me‘yori, % $g=0.15$

e) kattik chikindilar mikdorini aniklash,ularni to‘plash va zararsizlantirish.

-Kollej faoliyati paytida paydo bo‘ladigan kattik maishiy chikindilarning umimiy yillik me‘yoriy

mikdori t yoki m^3 ni tashkil kiladi. Bu chikindilar inert chikindilar bo‘lib,maktabning shimO‘rta maxsus sharkida atrofi 1.8 m balandlikdagi devor bilan o‘ralgan maxsus xududi betonlashtirilgan maydonda joylashtirilgan xajmi $1.2 m^3$ bo‘lgan maxsus metall kutilarda to‘planadi va shartnoma asosida tuman obodonchilik korxonasiga topshiriladi;

8. Kurilish davomida va ishlab chikarishda ro‘y berishi mumkin bo‘lgan avariya (xalokatli) xolatlarni va ularning atrof-muxitga ta‘sirini taxlil kilish;

Ob‘ektning kurilishi va faoliyati davrida sodir bo‘lishi mumkin bo‘lgan xalokatli xolatlar.Masalan: kum,shagal yoki sement tashiyotgan avtotransport vositasida nosozlik tufayli kurilish materialining to‘kilishi va boshka shunga o‘xshash xolatlar.

Havfsizlik choralari ko‘rilmasa,

Bitiruv malakaviy ishi (loyihasi)
“Landshaft dizayni va interyer” kafedrasi

bet

baxtsiz tasodiflarga olib kelishi mumkin.

9. Ob'ekt kurilishining atrof-muxitga ta'sir etish xarakteri;

CHang zarralari insonlar nafas yo'llarida, burundagi tuklar, va sochlarda ushlanib qoladi. SHuning uchun atrof muhitga uning ta'siri salbiy.

10. Ob'ekt kurilishining atrof-muxitga sal'biy ta'sirini kamaytirish bo'yicha tadbirlar va takliflar; Binoni to'siqlar bilan o'rash.

Mazkur universitet kurish,jixozlash,ishga tushirish va eksplutatsiya kilish paytida kuyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

- Er ishlari olib borishda eng zamonaviy kazish usuli ko'llaniladi;
- Kurilish jarayonida ajralib chikadigan changning mikdorini

kamaytirish maksadida tez-tez tuprok namlantirilib turiladi; - Injenerlik kommunikatsiya tarmoklari xizmat ko'rsatish uchun tibbiy ko'rikdan o'tgan, kudukda texnik xizmat ko'rsatish va texnika xavfsizligi koidalariga mukammal biladigan va unga amal kiladigan yoshi 18 dan kam bo'lmagan ishchilargagina ruxsat beriladi.

11. Ob'ekt kurilishidan so'ng xududning ekologik xolatini oldindan taxlil kilish;

Har bir shaxsning ekologik tarbiyasi – bu umumiy ta'lim tarbiyaning ajralmas qismi. Tabiatni sevish, tabiat resurslaridan tejamli foydalanish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. “Tabiatni muxofaza kilish to‘grisida”.O‘zbekiston Respublikasi konuni Toshkent, 1992-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasida Davlat ekologik ekspertizasi to‘grisida nizom. O‘zbekiston Respublikasi Tabiat muxofaza kilish davlat ko‘mitasi.Toshkent,2001-yil.
- 3.”Suv va suvdan foydalanish to‘grisida” O‘zbekiston Respublikasi konuni.Toshkent,1993-yil.
4. “Atmosfera xavosini muxofaza kilish to‘grisida” O‘zbekiston Respublikasi konuni. Toshkent, 1996-yil.
5. Kurilish me’yorlari va koidalari.K M va K 02.04.01.-97. Bino va inshootlarning suv ta’minoti va kanalizatsiyasi. Toshkent,1997-yil.

XULOSA

Har qanday san'at asarini chizishda, agar biz yorug' va soyalarni esdan chiqarsak, bu asar havoda muallaq turgan rasmga o'xshab qoladi. Uning o'ng va tersini topish ham mushkil bo'lib qoladi. Shuning uchun interyerda ham yorug' va soya muhim o'rinni egallaydi. Buni interyer misolida ko'rib chiqsak, interyerda yorug' va soyalarni chizish uchun avvalo tabiiy yorug'likka murojaat qilamiz. Masalan oyna, eshik, yoki shiftdagi oynalar. Ular orqali interyerimizga yorug'lik tushiramiz, bu bilan biz yorug'likni bir nuqtadan tushirishga erishamiz. Albatta tabiiy yorug'likni ham bir joydan tushirish maqsadga muvofiqdir. O'sha yorug'lik manbai orqali shartli ravishda 45 gradusda nur tushiramiz, bu nur orqali biz har bir detalimizni soyasini topa olamiz. Soyaning chegarasidan jismga qarab, soyaning tusi biroz ocharib keladi. Biz bu orqali soya va jism o'rtasidagi bo'shliqqa ega bo'lamiz. Yorug'lik, ichkariga qisqargani sari, uning rang tusi ham ocharib boradi.

Agar interyerimizda tabiiy yorug'lik yo'q bo'lsa, sun'iy yorug'likdan foydalanamiz. Qandil, devordagi yoritqich, stol lampa va h.k. Ulardan birini tanlab, yana o'sha 45 gradusda nur tushiramiz va nur orqali biz har bir detalimizning soyasini topa olamiz.

Insonlar ishdan bo'sh vaqtlarining ko'p qismini sun'iy yorug'liklar ostida o'tkazadilar. Yorug'lik 2 xil vazifani bajaradi: 1) buyumlarni tashqi formasini (shaklini) aniqlashga yordam beradi; 2) odamning psixofizik holatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Uyimizda har xil turdagi lampalar ishlatiladi, lyuminessent, galogen va h.k. Bundan tashqari ko'cha va interyer bezaklari uchun rangli dyurlayt chiroqlaridan ham foydalanamiz. Yorug'likning qay darajada taqsimlanishi yoritqichning tuzilishiga bog'liq. Ular turlicha bo'ladi:

- a) yorug'likni to'g'ri tarqatadigan yoritqichlar;
- b) tarqoq nur taratuvchi yoritqichlar;
- d) qaytma nur tarqatuvchi yoritqichlar;
- e) to'g'ri va qaytma nur tarqatuvchi yoritqichlar.

Yorug'likni to'g'ri tarqatadigan yoritqichlardan biz oshxonalarda, barlarda, muzey eksponatlarini yoritishda foydalanamiz. Bular yog'och, metall, plastmassalardan yasaladi.

Tarqoq nur taratuvchi yoritqichlardan biz xonadonlarda, dekoratsiyalarda foydalanamiz. Bular oyna, orgsteklo, qog‘oz, gazlamalardir.

Qaytma nur tarqatuvchi yoritqichlardan xonadonlarda kechki yoritish zonalarida foydalanamiz. Bular yog‘och, metall, plastmassalardan yasaladi.

Bu holda yorug‘lik tepaga qarab beriladi, shiftga tekkan yorug‘lik qaytib pastni yoritadi. Ushbu holda pastki qismga nisbatan tepa qismda yorug‘lik kuchliroq bo‘ladi.

To‘g‘ri va qaytma nur tarqatuvchi yoritqichlardan biz ham yoritish uchun, ham bezak sifatida foydalanamiz. Bular yog‘och, metall, plastmassa, oyna, orgsteklolardan yasaladi.

Qay bir sohani qaramang, bugungi kunimizni kompyutersiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. XXI asr texnika asri deb bejizga aytilmaydi. O‘qish, yozish, muhandislik, astronomiya, televideniya, kino hatto bizning sohamiz dizaynerlikka ham kirib keldi. Maqsadimiz kompyuterda interyer arxitektura yoki landshaft dizaynini chizish. Buning uchun biz kompyuterdagi Corel Drew, Auto Cad, Arhi Cad, 3D Max, Vray programmalarini yaxshi bilishimiz kerak. Corel Drew programmasi orqali xohlagan shakllarimizni chizib olishimiz mumkin. Auto Cad, Arhi Cad programmalarini orqali esa har qanday shakllarni tepadan ko‘rinishini chizib olamiz, ayniqsa bu programma arxitekturaviy chizmalarni chizishda qo‘l keladi, bundan tashqari u bilan o‘lchamlarni qo‘yishimiz juda qulay.

ADABIYOTLAR

RO'YXATI

I

1. Lisitsian M.V. Novikova E.V. Petunina Z.V. Inter' er obshchestvennykh i jilyx zdaniy. Moskva. Stroizdat. 1973.
2. Ponomareva E. S. Svet v inter' ere. Minsk. «Vysheyshaya shkola» 1984.
3. Frimet G. «CHelovek, svet, prostrantvo» M. 1973.
4. Gusev N. M. Svetovaya arxitektura. Moskva. 1978.
5. Gidion Z. «Prostranstvo – vremya-arxitektura» Moskva. 1978.
6. Kirillov L.I. Pokraskiy I.A. Rojin I.V. Kompozitsiya v sovremennoy arxitekture. Moskva. Stroizdat. 1973.
7. SHvidkovskiy O.A. Garmoniya vzaimodeytwiya. Arxitektura monumentalnoe isskustvo. Moskva. Stroizdat. 1984.
8. Ustinov A.G. Svet v proizvodstvennoy srede. – M., 1967. – V nadzag.: VNIITE.
9. Jurnal «Mir dizayna», S.-Pb., 1997
10. Jurnal «Interer+dizayn»

II

1. “Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Toshkent, 1992 y.
2. “Davlat ekologik ekspertizasi to‘g‘risidagi Nizom” O‘zbekiston Respublikasi tabiatni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi. Toshkent, 2001 y.
3. “Atmosfera havosini muhofaza qilish to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Toshkent, 1996 y.
4. “Suv va suvdan foydalanish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Toshkent, 1993 y.
5. Kirsanov N.M. Albomy konstruksii visyachix pokrytiy. «Izdatelstvo» Vysshaya shkola, 1981 g.
6. Qudratov O., G‘aniev T. Hayot faoliyat xavfsizligi. Toshkent “Mehnat”, 2004 y.

7. Qurilish me'yorlari va qoidolari (QMQ) – 02.04.02-97. Suv ta'minoti, tashqi tarmoqlar va inshootlar. Toshkent, 1997 y.
8. QMQ 2.01.03-96. Zilzilaviy hududlarni qurish. Toshkent, 1996 y.
9. Tashqi tarmoqlar va inshootlar. Toshkent, 1997 y.
10. QMQ 02.04.01-97. Bino va inshootlari shahobchalarining suv ta'minoti va kanalizatsiyasi. Toshkent, 1997 y.
11. www.arx.ru
12. www.hotelchg.ru
13. www.novate.ru
14. www.google.ru